

به نام خدا

مسأله محیط زیست یا حفظ منابع طبیعی، برای مسأله ای تجزاتی و درجه دو نیست؛ یک مسأله حیاتی است. (مقام معظم رهبری)

توسعه فرغ بر محیط زیست است (دکتر زینبی - ریاست محترم جمهوری)

معاونت محترم پژوهش و فناوری و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
موضوع: پژوهش های کاربردی و مسأله محور در حوزه حفاظت از تنوع زیستی کشور

باسلام

احتراماً به پیوست مهم ترین موضوعات پژوهش های کاربردی و مسأله محور پیرامون حفاظت از تنوع زیستی کشور جهت بهره برداری دانشکده های مرتبط با حوزه محیط زیست تقدیم میدارد. خواهشمند است ضمن ابلاغ به مجموعه های ذیربط، دستور فرمایند اساتید محترم نسبت به هدایت موضوعات پایان نامه ها و پژوهش های دانشگاهی به سمت موضوعات مسأله محور در حوزه استان مربوطه با اولویت محورهای یادشده اقدام فرمایند.

اضافه می شود همکاران دانشگاهی جهت کسب اطلاعات پایه و اولیه می توانند به ادارات کل حفاظت محیط زیست استان ها مراجعه نمایند. بدیهی است ادارات کل حفاظت محیط زیست استانها نسبت به حمایت های لجستیکی از انجام پژوهش های مسأله محور در چارچوب ضوابط و مقررات اقدام خواهند نمود.

حسن اکبری
معاون محیط زیست طبیعی و تنوع زیستی

رونوشت:

مدیران کل محترم حفاظت محیط زیست استان ها جهت همکاری لازم

به نام یگانه هستی بخش

پژوهش های کاربردی و مساله محور برای حفاظت از تنوع زیستی کشور

۱- ایران یکی از مهمترین کشورهای منطقه از نظر زیستگاه و جمعیت های مهم پلنگ ایرانی است. بنابراین امید دنیا برای حفاظت از این گونه، کشور ایران می باشد. این در حالی است که پلنگ ایرانی از برخی زیستگاههای مهم حوزه پراکنش خود در ایران قبل از ارتقاء سطح حفاظتی مناطق حذف شده است. بدیهی است کاهش طعمه ها از جمله جمعیت های قوچ و میش، کل و بز موجب گرایش بیشتر این گونه به تغذیه از دامهای اهلی شده و تعارض بین انسان و این گربه سان بزرگ جثه را افزایش داده است و همین عامل در کاهش جدی جمعیت آن موثر بوده است. بنابراین دو سوال اساسی و یا موضوع مهم برای نجات این گونه، بشرح ذیل عنوان می گردد؛

۱-۱- آخرین وضعیت شمارش طعمه های اصلی پلنگ (کل و بز، قوچ و میش) در برخی مناطق تحت مدیریت محیط زیست مخصوصاً در فلات مرکزی و شرق ایران حاکی از شکل گیری جمعیت های نسبتاً مناسبی از این گونه های علف خوار برجسته ولو به صورت لکه ای می باشد. امکان سنجی معرفی مجدد پلنگ به این زیستگاهها برای احیاء جمعیت های آن و ایجاد جمعیت های پشتیبان برای حفاظت بهتر گونه مورد سوال می باشد.

۱-۲- برخی زیستگاههای آزاد و یا بعضاً مناطق تحت مدیریت هنوز واجد پلنگ بوده اما طعمه های اصلی نظیر قوچ و میش، کل و بز یا حذف شده اند یا جمعیت پایه بسیار ناچیز دارند. چگونگی و محل تامین طعمه ها از طریق معرفی علفخواران برجسته و یا تقویت جمعیت های پایه مورد سوال است.

۲- آهوی ایرانی از جمله گونه های دشت زی ایران است که قبلاً در اغلب دشت های کشور پراکنش گسترده ای داشته است. اما متأسفانه تبدیل زیستگاه (کشاورزی- شهرسازی- جاده سازی و ...) به همراه شکار بی رویه موجب حذف این گونه از اغلب زیستگاههای مهم خود شده و در کل کشور حدود ۳۰,۰۰۰ رأس آهوی ایرانی باقی مانده که بیشتر در قالب لکه های مناطق تحت مدیریت با تعارضات بالا می باشد. فلذا احیاء جمعیت های قابل قبولی از این گونه در سایر زیستگاههای کشور برای ایجاد جمعیت های پشتیبان مورد انتظار است.

۳- بر اساس آخرین تخمین جمعیت گونه های برجسته کشور، کل جمعیت جبیر در ایران حدود ۳,۰۰۰ رأس می باشد که این عدد برای یک گونه علف خوار متوسط جسته، جمعیت بسیار کمی است. اگرچه پراکنش این گونه در کشور گسترده بوده و تقریباً تمام فلات مرکزی ایران که بین ۲ رشته کوه البرز و زاگرس است را دربر می گیرد، اما تراکم جمعیتی آن در اغلب زیستگاهها بسیار پایین است. فلذا شناسایی علل عدم احیاء جمعیت آن در زیستگاههای حفاظت شده و همینطور معرفی زیستگاههای مناسب جهت معرفی مجدد یا تقویت جمعیت پایه آن مورد پیشنهاد است.

۴- در گذشته بخش های زیادی از دشت های ایران، زیستگاه و محدوده ی انتشار گورخر ایرانی بوده است، اما در حال حاضر دو جمعیت طبیعی از این گونه در منطقه توران در استان سمنان و بهرام گور در استان فارس زندگی می کنند. اگرچه جمعیت منطقه حفاظت شده بهرام گور از نظر تعداد بالغ بر ۱,۰۰۰ رأس می باشد، اما از نظر ژنتیکی، تنوع چندانی ندارد و از نظر زیستگاهی نیز ظرفیت برد منطقه پاسخگوی افزایش بیشتر این گونه نبوده و با توجه به تبدیل زیستگاهها و کاربری های مختلف در اطراف زیستگاه بهرام گور امکان پراکنش طبیعی از آن منطقه به زیستگاههای مجاور را ندارد. بنابراین انتخاب زیستگاه مناسب و امکان سنجی معرفی مجدد گورخر ایرانی از زیستگاه بهرام گور به آن زیستگاه مورد

پیشنهاد است. ترجیحاً استان های فارس، کرمان، و بخش های جنوبی استان یزد گزینه های مناسب تری برای مطالعه می باشند.

۵- بیش از نیم قرن است که گوزن زرد ایرانی در اسارت زندگی می کند و هنوز به هیچکدام از زیستگاههای طبیعی معرفی نشده است. بنابراین امکان سنجی انتخاب زیستگاه مناسب و رهاسازی نرم گونه در آن زیستگاهها بمنظور پیوند دادن گونه به زیستگاه طبیعی مورد سوال می باشد.

۶- کشور ایران دارای ۳۰۹ منطقه حفاظت شده در قالب مناطق چهارگانه با مساحت حدود ۱۹,۰۰۰,۰۰۰ هکتار است اما فرآیند انتخاب این مناطق تحت تاثیر نظرات دستگاههای موثر شامل وزارت صمت و سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری و همینطور نگاه کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست که بیشتر متوجه گونه های کاریزما بوده انتخاب شده است. ارزیابی کارآیی شبکه مناطق چهارگانه در استانهای مختلف و کشور در حفاظت از تنوع زیستی مورد سوال است و پیشنهاد حذف، اصلاح، جایگزینی و یا الحاق منطقه جدید می تواند در بهبود حفاظت از تنوع زیستی با هزینه های موجود موثر واقع شود.

۷- طی سالهای گذشته مطالعات متعددی پیرامون رده بندی، تاکسونومی و مطالعات ژنتیک جمعیت های حیات وحش انجام پذیرفته است، اما هنوز واحدهای حفاظت برای گونه های برجسته ای نظیر قوچ و میش که تنوع ژنتیکی بالایی دارند در کشور ایران مشخص نشده است. انجام این مهم می تواند موجب حفاظت بهتر از تنوع ژنتیکی گونه های مهم کشور بشود.

۸- اثرات تغییر اقلیم بر پراکنش و فراوانی گونه ها و ارایه راهکارهای حفاظت مطلوب از تنوع زیستی در برابر تغییر اقلیم